

קריאה נוספת

ניתוח ופרשנות

אודות הכותב

ניתוח / אל"מ מיל. ד"ר אפרים לביא
**פרוטוקול פריז והשלכותיו
 הכלכליות על הפלסטינים (2000-
 1994)**

פרשנות / ד"ר רונן מנדלקרן
הצד השני של המטבע

פרשנות / ד"ר רונן מנדלקרן
קוראים לזה "קליינטליזם"

פרשנות / ד"ר אבנר ענבר
מס שפתיים

הפורום לחשיבה אזורית

הצעה מאת ד"ר שמואל חרל"פ

נאום ראש הממשלה הבא ברוואבי

מאמר מאת דרור זאבי

**ישראל, ארדואן והאביב הערבי:
 כמה מחמאות לממשלה**

12.02.2018 פרשנות מאת ד"ר אריה קיזל

שאלון הבגרות בהיסטוריה: אין עולם, אין היסטוריה כללית, יש רק יהודים וישראל

מבט על שאלון הבגרות בהיסטוריה בשנת 2018 מציג תמונה מדאיגה: לא לימוד ההיסטוריה אלא לימוד תולדות ישראל בעיניים צרות ומוצרות.

תלמידי בתי הספר התיכוניים שבו לפני מספר שבועות ביום בהיר כשבידיהם שאלון בחינת הבגרות בהיסטוריה, ועליו מתנוססת כותרת המשנה "על פי תוכנית הרפורמה ללמידה משמעותית". לרוע המזל, שאלון זה ממחיש את עומק המשבר שבו שרויה מערכת החינוך הישראלית בתחום הוראת ההיסטוריה. השאלה "למה ללמוד היסטוריה?" נשכחה, ובמקומה עוסקת מערכת החינוך רק בשתי שאלות פחות חשובות, והן "מה היה?" ו"איך כותבים זאת במספר מצומצם של מילים ששוכחים מהר?".

מבט ב-13 עמודי השאלון מגלה תמונה מדאיגה: אין עולם, אין היסטוריה כללית, אלא רק היסטוריה של עם ישראל – וגם היא מצומצמת, חד ממדית ומסתגרת, כמעט גטואית.

המבחן נפתח בשאלת קטע מקור "מעובד על פי תלמוד בבלי, בבא בתרא, דף ס, עמוד ב" ולאחריו השאלה: "הסבר את התגובה של רבים מן העם (הפרושי) על חורבן בית המקדש ואת דרך ההתמודדות שרבי יהושע מציע", ובנוסף "הצג שני תפקידים של בתי הכנסת לאחר חורבן בית המקדש". בהמשך – שתי שאלות על הורדוס ("הצג את סמכויותיו" ו"שתי פעולות שעוררו התנגדות של יהודים לשלטונו ושתי פעולות שלו שנועדו לחזק את תמיכת היהודים בשלטונו"), ושאלה בנאלית ברמת ה"קרא ושכח", כלומר לא מעוררת לחשיבה ברמה גבוהה, על "המרד הגדול" ("לפניך שלושה מן הגורמים למרד הגדול: מתח בין יהודים ובין נוכרים בארץ ישראל, מצוקה כלכלית, תסיסה משיחית. בחר בשניים מן הגורמים והסבר את ההשפעה של כל אחד מהם על פרוץ המרד הגדול").

עמודים 5-8 בשאלון עוסקים ב"ערים וקהילות בימי הביניים". גם כאן, לפי השאלון, קיימים רק יהודים בעולם. ניתן לבחור בין בגדד לפראג. קטע המקור על בגדד עוסק ביחסי יהודים ומוסלמים, והשאלות בעקבותיו הן על העיר בעולם המוסלמי ועל הקהילה היהודית בבגדד. קטע המקור השני מספר על היהודים בעיר פראג, על המבנה החברתי בעיר הנוצרית ובקהילה היהודית בה, עם שאלות בנושאים אלה.

קפיצה של מאות שנים מעבירה אותנו בעמודים 9-10 ל"לאומיות וציונות". קטעי המקור בפרק זה הם על תזכיר ששלח הרצל לשר החוץ הבריטי ב-1902, ועל עיצוב התודעה הלאומית (יהודית-ציונית). המטלה שמופיעה בעקבותיו היא: "הצג שתי דרכים נוספות מלבד שפה לפיתוח תודעה לאומית והסבר את החשיבות של פיתוח תודעה לאומית עבור בני הלאום".

הפרק השלישי בשאלון עוסק ב"מאבק על הקמת מדינת ישראל", ובו תצלום ותרשים מתקופת מלחמת העצמאות שעוסקים בהיעדר ההבחנה בין החזית ובין העורף, והוראות לשימוש יעיל במנות מים. השאלות בפרק זה הן אודות השלטון הבריטי בארץ ישראל והחלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר.

השאלון נסגר ב"סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל", ובו חמש שאלות: קטע מקור על העליה והקליטה בשנות החמישים והשישים, מלחמת ששת

ד"ר אריה קיזל

[לעמוד האישי](#)

הימים ("מה היו תוצאות המלחמה? הסבר את השפעת תוצאות אלה על החברה בישראל ועל המעמד הבין לאומי של מדינת ישראל?") מלחמת יום כיפור עם שאלות דומות ו"תפיסות בעיצוב החברה הישראלית" (13 נקודות יינתנו למשיב נכונה על שאלה בנושא כור ההיתוך ו-12 נקודות על שאלה בנושא רב תרבותיות). שאלון הבגרות בהיסטוריה נחתם ב"עיצוב זיכרון השואה", כאשר לתלמיד ניתנת אפשרות לבחור בין הוויכוח בנגוע לשילומים מגרמניה, פרשת קסטנר, חקיקה בעניינים הנוגעים לשואה ושאלות על משפט אייכמן ושינוי יחס החברה הישראלית לשואה כתוצאה ממנו.

כבר שנים נלמדת ההיסטוריה העולמית בישראל במשך כל שנות לימודיו של התלמיד הישראלי יחד עם ההיסטוריה של עם ישראל ותולדות הציונות. בעבר הופרדו שני מקצועות אלה, אך כיום הם מאוחדים.

אם שאלון 21 השאלות הללו הוא ביטוי-העל של למידת ההיסטוריה – והוא אכן כך, על פי הדנ"א של מערכת החינוך הישראל שבו משננים, זוכרים לזמן קצר, משגרים ושוכחים – הרי שמדובר בביטוי דל ושטחי שאין בו עומק. בחירת 21 השאלות הללו אמורה להדאיג אותנו כאזרחים ששולחים את ילדיהם ללמוד היסטוריה בבתי הספר שלנו. מה נעדר משם? פרקי היסטוריה כללית נרחבים המייצגים אוניברסליות שוקקת חיים ורעיונות מקדמי אנושות ואנושיות נעלמים, מושלבים החוצה. חלקי עולם שלמים נמחקים ומודרים וההשקפות של ה"היסטוריה" היא באמצעות ביטוי צר, לאומי בלבד שעל פי 21 השאלות יש בו רק עימות עם ה"עולם" – עם הורדוס, בערים בימי הביניים מבגדד ועד פראג, במלחמות ששת הימים ויום הכיפורים וכמובן בזיכרון השואה.

בהינתן שהפרקים על מלחמת העולם השנייה והשואה נלמדים כיום לא לבחינת הבגרות החיצונית אלא כחלק מההערכה הפנימית, הרי שגם פרקים אלה, המייצגים את שבר הציוויליזציות, ישלימו את התמונה ה"היסטורית" שנפרשת בפני התלמיד הישראלי.

להערכת, בחירה זו אינה מקרית. היא אינה "בחירה מקצועית" של מנסחי השאלון והמפקחת עליהם, אלא בחירה פוליטית (גם אם לא מפלגתית) המייצגת תוכנית לימודים מאובנת – הן מבחינת נושאי הלימוד והן בבחירת השאלות המתרכזות בהסתגרות לאומית. לפי השקפתי, יש מקום ללמד לאומיות – אך אין מקום ללמד רק אותה.

התוצאה אינה לימוד ההיסטוריה, אלא לימוד תולדות ישראל בעיניים צרות ומוצרות. כך מתבצעת אינדוקטרינציה לאומית המבנה תודעה מסתגרת, מתעמתת, מסוכסכת שאינה מאפשרת לראות את ההיסטוריה בפרספקטיבה רחבה. התלמיד והתלמידה הישראליים ראוים ליותר. הם ראוים לכך שיספרו להם שבעולם היו גם קרבות ופוגרומים, מלחמות ושחיטות, הדרת יהודים ושואה – אך יש לספר להם שבעולם הזה היו גם רעיונות נעלים, תנועות מקדמות, יצירתיות שופעת, ובמחילה, גם עוד אנשים חוץ מהיהודים ועוד מדינות חוץ מישראל.

ואם אפשר – רק אם אפשר – להציג 21 שאלות שאינן מבקשות רק להקיא (ומיד לשכוח) ידע מצומצם ונקודתי, אלא מאפשרות לתלמידים לתרגם את היכולות הגבוהות שלהם – ויש להם יכולות כאלה מגיל צעיר – לכלל הבנה וחשיבה מעמיקה. אין ספק שהדבר ידרוש שינוי קונספטואלי אצל מנסחי השאלות, ששבים כבר שנים על אותן שאלות בניסוחים כאלה ואחרים. אין לי אלא לצפות שאלה ייפתחו לעולם, ויפה שעה אחת קודם.

ד"ר קיזל הוא ראש החוג ללמידה והוראה באוניברסיטת חיפה ונשיא האגודה הבינלאומית לפילוסופיה עם ילדים

שתף מאמר זה

מולד

לויד ג'ורג' 6, ירושלים,
9108701
משרד 02-6513686
פקס 077-470-3230
info@molad.org

קהילת מולד

הפורום לחשיבה אזרחית
שישים ואחת
הוצאת מולד

אודות

מי אנחנו
ועד מנהל
צוות

פרויקטים

ישראל והעולם
מחיר ההתנחלויות
פתרון שתי המדינות
סקרים
ציונות שוויונית
פוליטיקה ישראלית

תחומים

חוץ ובטחון
אזרחות וקהילה
חברה וכלכלה

